

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

30 octombrie 2025 *

„Trimitere preliminară – Libera circulație a capitalurilor – Articolul 63 alineatul (1) TFUE – Succesiune – Recurgere obligatorie la un notar în vederea întocmirii declarației de succesiune în alt stat membru decât cel în care a fost deschisă succesiunea – Reglementare a acestui stat membru care prevede că onorariile minimale ale acestui notar se calculează pe baza activului brut total al succesiunii – Exercitare în paralel, de către statele membre, a competenței lor fiscale – Inexistența unei restricții privind libera circulație a capitalurilor”

În cauza C-321/24,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de tribunal judiciar de Paris (Tribunalul Judiciar din Paris, Franța), prin decizia din 4 aprilie 2024, primită de Curte la 30 aprilie 2024, în procedura

BC

împotriva

SCP Attal et Associés,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul F. Biltgen, președinte de cameră, domnul T. von Danwitz, vicepreședintele Curții, îndeplinind funcția de judecător al Camerei întâi, doamna I. Ziemele, precum și domnii A. Kumin (raportor) și S. Gervasoni, judecători,

avocat general: domnul M. Campos Sánchez-Bordona,

grefier: A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru SCP Attal et Associés, de T. Ronzeau, avocat;
- pentru guvernul francez, de B. Fodda, M. Guiresse și T. Lechevallier, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de A. Ferrand, M. Mataija și G. von Rintelen, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: franceza.

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 22 mai 2025,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 63 alineatul (1) și a articolului 65 alineatul (1) literele (a) și (b) TFUE.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între BC, pe de o parte, și SCP Attal et Associés, pe de altă parte, în legătură cu un certificat de verificare a cheltuielilor efectuate de aceasta din urmă.

Cadrul juridic

Dreptul internațional

- 3 Articolul 10 din convention entre la France et la Belgique tendant à éviter les doubles impositions et à régler certaines autres questions en matière d'impôts sur les successions et de droits d'enregistrement (Convenția dintre Franța și Belgia privind evitarea dublei impuneri și reglementarea altor aspecte privind impozitele pe succesiune și taxele de înregistrare), semnată la Bruxelles la 20 ianuarie 1959 (denumită în continuare „Convenția franco-belgiană”), prevede:

„Fără a aduce atingere dispozițiilor articolelor precedente:

- a) fiecare stat își păstrează dreptul de a calcula impozitul pe bunurile care sunt rezervate impozitării sale pe baza cotei medii care ar fi aplicabilă dacă s-ar ține seama de toate bunurile pe care legislația sa internă i-ar permite să le impoziteze;
- b) statul în care defunctul avea domiciliul la momentul decesului poate, în conformitate cu legislația sa internă, să impoziteze și bunurile situate în celălalt stat, enumerate la articolele 4-7. În acest caz, el deduce din impozitul său, în măsura în care acesta se aplică bunurilor menționate, cuantumul impozitului perceput în celălalt stat pentru aceleași bunuri.”

Dreptul francez

- 4 Articolul 750 ter din code général des impôts (Codul fiscal general), în versiunea aplicabilă faptelor din litigiul principal (denumit în continuare „Codul fiscal general”), prevede:

„Sunt supuse impozitului pe transferul de proprietate cu titlu gratuit:

- 1° bunurile mobile și imobile situate în Franța sau în afara Franței, în special titlurile de datorie publică, părțile sociale, bunurile sau drepturile care compun un trust, definit la articolul 792-0 bis, și produsele care sunt capitalizate în acesta, creanțele și, în general, toate valorile mobiliare franceze sau străine de orice natură, atunci când donatorul sau defunctul are domiciliul fiscal în Franța în sensul articolului 4 B;

2° bunurile mobile și imobile, indiferent dacă acestea din urmă sunt deținute direct sau indirect, situate în Franța, în special titlurile de datorie publică franceze, părțile sociale, bunurile sau drepturile care compun un trust, definit la articolul 792-0 bis, și produsele care sunt capitalizate în acesta, creanțele și valorile mobiliare franceze, atunci când donatorul sau defunctul nu are domiciliul fiscal în Franța în sensul articolului menționat;

[...]

3° bunurile mobile și imobile situate în Franța sau în afara Franței, în special titlurile de datorie publică, părțile sociale, bunurile sau drepturile care compun un trust, definit la articolul 792-0 bis, și produsele care sunt capitalizate în acesta, creanțele și, în general, toate valorile mobiliare franceze sau străine de orice natură, primite de moștenitor, donatar, legatar sau beneficiarul unui trust, definit la același articol 792-0 bis, care are domiciliul fiscal în Franța în sensul articolului 4 B. [...]"

5 Articolul 800 din Codul fiscal general are următorul cuprins:

„I. – Moștenitorii, legatarii sau donatarii, precum și tutorii sau curatorii acestora au obligația de a semna o declarație detaliată.

[...]”

6 Serviciile prestate printre alții de un notar și supuse unui tarif reglementat sunt enumerate în tabelul 5 din articolul 4-7 anexat la articolul R444-3 1° din code de commerce (Codul comercial). Rândul 8 din acest tabel vizează „declarația de succesiune”.

7 Tariful prevăzut pentru această declarație este stabilit la articolul A444-63 din Codul comercial, care prevede că onorariul minimal perceput de notar se calculează proporțional cu activul brut total al succesiunii potrivit unui barem bazat pe patru tranșe.

Litigiul principal și întrebările preliminare

8 BC, de cetățenie franceză și cu domiciliul în Franța, este, în urma decesului surorii sale, care avea cetățenia franceză și locuia în Belgia, unica moștenitoare a unor bunuri mobile și imobile situate atât în Franța, cât și în Belgia.

9 Succesiunea a fost deschisă de un notar stabilit în Belgia. În conformitate cu dreptul belgian, acest notar a întocmit, pe lângă actul de moștenitor, o declarație de succesiune privind totalitatea bunurilor situate în Franța și în Belgia. Pentru această declarație, BC i-a plătit un onorariu minimal calculat pe baza activului brut al succesiunii astfel reținut.

10 Fiind obligată să recurgă la serviciile unui notar stabilit în Franța pentru a semna declarația de succesiune prevăzută la articolul 800 din Codul general al impozitelor în vederea calculării impozitelor referitoare la succesiune, BC a mandatat Attal et Associés în calitate de notar. În schimbul întocmirii acestei declarații, care trebuie să cuprindă bunurile situate atât în Franța, cât și în străinătate, BC a plătit Attal et Associés un provizion calculat pe baza estimării valorii activului brut total al succesiunii.

- 11 Ulterior, BC a plătit impozitele referitoare la succesiune în Franța, calculate doar pe baza bunurilor mobile și imobile situate în Franța. În plus, ea a plătit impozitele referitoare la succesiune în Belgia, calculate pentru totalitatea bunurilor imobile și mobile situate în Franța și în Belgia, dar din care s-au scăzut impozitele plătite în Franța, în conformitate cu articolul 10 litera b) din Convenția franco-belgiană. Procedând astfel, BC nu a suferit o dublă impunere a bunurilor succesoriale.
- 12 Attal et Associés a sesizat grefierul tribunal judiciaire de Paris (Tribunalul Judiciar din Paris, Franța) pentru a obține un certificat de verificare a cheltuielilor în vederea stabilirii, printre altele, a onorariului minimal care îi era datorat în schimbul întocmirii declarației de succesiune.
- 13 BC a contestat certificatul de verificare a cheltuielilor întocmit de acest grefier în fața tribunal judiciaire de Paris (Tribunalul Judiciar din Paris), care este instanța de trimitere. Ea solicită instanței de trimitere să întocmească un nou certificat, astfel încât onorariul minimal datorat Attal et Associés pentru declarația de succesiune să fie calculat numai pe baza părții din activul brut situat în Franța, iar nu pe baza totalității activului brut declarat, și să îi fie rambursată diferența de taxă deja plătită cu titlu de provizion.
- 14 Considerând că succesiunea lui BC determină mișcări de capital cu caracter personal care interesează două state membre, în speță Republica Franceză și Regatul Belgiei, și ținând seama de faptul că BC era obligată, în temeiul dreptului francez, să recurgă la serviciile unui notar stabilit în Franța pentru a semna declarația de succesiune în acest din urmă stat membru, instanța de trimitere ridică problema dacă împrejurarea că, în temeiul acestui drept, onorariul minimal al acestui notar trebuie să fie calculat, la fel ca cel al notarului belgian, pe baza totalității activului brut al succesiunii constituie o restricție privind circulația capitalurilor, interzisă de articolul 63 alineatul (1) TFUE, având în vedere că valoarea succesiunii primite de BC ar fi diminuată.
- 15 În cazul unui răspuns afirmativ, instanța de trimitere ridică de asemenea problema dacă unele dintre derogările prevăzute la articolul 65 alineatul (1) literele (a) și (b) TFUE sunt aplicabile într-o atare situație.
- 16 În aceste condiții, tribunal judiciaire de Paris (Tribunalul Judiciar din Paris) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
 - „1) Articolul 63 alineatul (1) [TFUE] trebuie interpretat în sensul că se opune unei duble remunerări a notarilor din două state membre ale Uniunii Europene, sesizați cu aceeași succesiune, care include bunuri situate în ambele state membre, al cărui calcul se efectuează de asemenea pe baza tuturor activelor brute ale succesiunii, fără luarea în considerare a remunerației plătite celui alt notar, în condițiile în care intervenția notarului este impusă de lege?
 - 2) Articolul 63 alineatul (1) [TFUE] trebuie interpretat în sensul că se opune ca remunerarea notarului a cărui intervenție într-o succesiune care include bunuri situate în două state membre ale Uniunii Europene este impusă de lege să fie calculată pe baza activului brut total al succesiunii, iar nu doar a activului brut situat în statul său membru?

- 3) Articolul 63 alineatul (1) și articolul 65 alineatul (1) litera (a) [TFUE] trebuie interpretate în sensul că dubla remunerare a doi notari sesizați cu aceeași succesiune, calculată de asemenea pe baza activului brut total al succesiunii situat în cele două state membre, poate constitui o «dispoziție incidentă a legislațiilor fiscale» care face excepție de la interdicția restrângerii circulației capitalurilor prevăzută la primul dintre aceste texte, în condițiile în care intervenția notarului este impusă de lege?
- 4) Articolul 63 alineatul (1) și articolul 65 alineatul (1) litera (b) [TFUE] trebuie interpretate în sensul că dubla remunerare a doi notari sesizați cu aceeași succesiune, calculată de asemenea pe baza activului brut total al succesiunii situat în cele două state membre, poate constitui o măsură necesară pentru a combate încălcările în domeniul fiscal sau o procedură de declarare a circulației capitalurilor în scopul informării administrative sau statistice care face excepție de la interdicția restrângerii circulației capitalurilor prevăzută la primul dintre aceste texte, în condițiile în care intervenția notarului este impusă de lege?”

Procedura în fața Curții

- 17 La 24 octombrie 2024, Curtea a transmis instanței de trimitere o cerere de informații cu privire la cadrul juridic al litigiului principal. La 20 decembrie 2024, instanța de trimitere a răspuns la această cerere.

Cu privire la admisibilitatea cererii de decizie preliminară

- 18 Guvernul francez consideră că cererea de decizie preliminară este inadmisibilă. Astfel, instanța de trimitere nu ar fi expus în această cerere, cu încălcarea articolului 94 litera (b) din Regulamentul de procedură al Curții, dispozițiile naționale care ar prevedea obligația de a se recurge la un notar în vederea întocmirii unei declarații de succesiune, niciuna dintre dispozițiile menționate de instanța de trimitere în cererea menționată neimpunând unei moștenitoare precum BC să recurgă la serviciile unui notar pentru a întocmi o asemenea declarație. Întrucât întrebările preliminare se întemeiază pe această pretinsă obligație care, potrivit guvernului francez, nu decurge din dreptul național într-o situație precum cea din litigiul principal, acest guvern consideră în esență că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu răspunde unei nevoi obiective pentru soluționarea litigiului principal, ci prezintă un caracter general sau ipotetic.
- 19 În această privință, trebuie amintit că numai instanțele naționale care sunt sesizate cu litigiul și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată au competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile fiecărei cauze, atât necesitatea unei hotărâri preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții. Rezultă că întrebările privind dreptul Uniunii beneficiază de o prezumție de relevanță. Curtea poate refuza să se pronunțe asupra unei întrebări preliminare adresate de o instanță națională numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate (Hotărârea din 13 iulie 2000, *Idéal tourisme*, C-36/99, EU:C:2000:405, punctul 20, și Hotărârea din 6 martie 2025, *Anikovi*, C-395/23, EU:C:2025:142, punctul 31, precum și jurisprudența citată).

- 20 În temeiul unei jurisprudențe constante, reflectată la articolul 94 litera (b) din Regulamentul de procedură, necesitatea de a se ajunge la o interpretare a dreptului Uniunii care să îi fie utilă instanței naționale impune printre altele ca aceasta să definească cadrul normativ în care se încadrează întrebările pe care le adresează (Hotărârea din 26 ianuarie 1993, Telemarsicabruzzo ș.a., C-320/90-C-322/90, EU:C:1993:26, punctul 6, precum și Hotărârea din 6 martie 2025, Anikovi, C-395/23, EU:C:2025:142, punctul 32 și jurisprudența citată).
- 21 În speță, instanța de trimitere arată în cererea de decizie preliminară că, în temeiul dreptului național și ținând seama de împrejurările succesiunii în discuție în litigiul principal, o moștenitoare precum BC este obligată să recurgă la serviciile unui notar stabilit în Franța pentru a semna declarația de succesiune în acest stat membru. Ea a precizat, ca răspuns la cererea de informații a Curții menționată la punctul 17 din prezenta hotărâre, că, deși nu este prevăzută de un text specific în dreptul francez, această obligație se impune într-o asemenea situație.
- 22 În aceste condiții, este necesar să se considere că cererea de decizie preliminară îndeplinește cerința potrivit căreia, în temeiul articolului 94 litera (b) din Regulamentul de procedură, trebuie definit cadrul normativ în care se încadrează întrebările preliminare.
- 23 În plus, întrucât instanța de trimitere a confirmat, în răspunsul său la cererea de informații a Curții, caracterul exact al premisei pe care se întemeiază întrebările preliminare, și anume că o persoană aflată în situația lui BC este obligată să recurgă la serviciile unui notar în Franța în scopul întocmirii declarației de succesiune, nu este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal ori că problema ridicată este de natură ipotetică, în sensul jurisprudenței amintite la punctul 19 din prezenta hotărâre.
- 24 Pe de altă parte, deși interpretarea dreptului național reținută de guvernul francez în raport cu obligația de a se recurge la un notar diferă de cea reținută de instanța de trimitere, trebuie amintit că nu este de competența Curții, în cadrul procedurii prevăzute la articolul 267 TFUE, să se pronunțe cu privire la interpretarea dreptului național și să hotărască dacă interpretarea dată de instanța de trimitere este corectă, din moment ce, în cadrul acestei proceduri, întemeiată pe o separare clară a funcțiilor între instanțele naționale și Curte, orice apreciere a situației de fapt și a dreptului național este de competența exclusivă a instanței naționale (Hotărârea din 11 ianuarie 2024, Nárokuj, C-755/22, EU:C:2024:10, punctul 23 și jurisprudența citată).
- 25 Rezultă că cererea de decizie preliminară este admisibilă.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima și la a doua întrebare

- 26 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență Curții să stabilească dacă articolul 63 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune reglementării unui stat membru în temeiul căreia onorariile minimale ale unui notar la serviciile căruia un moștenitor este obligat să recurgă, în anumite împrejurări, pentru a întocmi declarația de succesiune prevăzută de dreptul național se calculează pe baza întregului activ brut al succesiunii care cuprinde bunuri situate în acest stat membru și în alt stat membru, iar nu numai pe baza activului brut care corespunde doar

bunurilor situate în primul stat membru, fără a fi luate în considerare onorariile minimale plătite de moștenitor în schimbul declarației de succesiune întocmite de un notar în al doilea stat membru, calculate tot pe baza întregului activ brut al succesiunii.

- 27 În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, deși fiscalitatea directă este de competența statelor membre, acestea din urmă trebuie să exercite această competență cu respectarea dreptului Uniunii, în special a libertăților fundamentale garantate de Tratatul FUE [Hotărârea din 12 octombrie 2023, BA (Succesiuni – Politica socială a Uniunii în domeniul locuințelor), C-670/21, EU:C:2023:763, punctul 36 și jurisprudența citată].
- 28 Articolul 63 alineatul (1) TFUE interzice de manieră generală restricțiile privind circulația capitalurilor între statele membre, precum și între statele membre și țările terțe.
- 29 Reiese din jurisprudență că tratamentul fiscal al succesiunilor, care constau într-o transmitere către una sau mai multe persoane a patrimoniului lăsat de o persoană decedată, cu alte cuvinte într-un transfer către moștenitori al proprietății asupra diferitelor bunuri, drepturi și elemente din care este compus acest patrimoniu, intră sub incidența dispozițiilor Tratatului FUE referitoare la circulația capitalurilor, în special a articolului 63 TFUE, cu excepția cazurilor în care elementele constitutive ale acestora se limitează la interiorul unui singur stat membru [a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 februarie 2006, van Hilten-van der Heijden, C-513/03, EU:C:2006:131, punctul 41, Hotărârea din 21 decembrie 2021, Finanzamt V (Succesiuni – Reducere parțială și deducere a rezervelor succesoriale), C-394/20, EU:C:2021:1044, punctul 29, precum și Hotărârea din 12 octombrie 2023, BA (Succesiuni – Politica socială a Uniunii în domeniul locuințelor), C-670/21, EU:C:2023:763, punctul 38].
- 30 În speță, decizia de trimitere menționează că, în litigiul principal, reglementarea franceză privind onorariile minimale ale notarilor în materie de declarare a succesiunii se aplică într-o situație în care o persoană care are reședința la data decesului său în Belgia a lăsat moștenire unei persoane care are reședința în Franța bunuri situate în aceste două state membre și supuse, în fiecare dintre acestea, unor impozite pe succesiune. În aceste condiții, o astfel de situație nu poate fi considerată o situație pur internă (a se vedea prin analogie Hotărârea din 17 ianuarie 2008, Jäger, C-256/06, EU:C:2008:20, punctul 26).
- 31 Caracterul transfrontalier al acestei situații nu poate fi repus în discuție de faptul că onorariile minimale ale notarului însărcinat cu întocmirea, în Franța, a declarației de succesiune prevăzute de dreptul național nu fac parte, în sine, din patrimoniul vizat de succesiune și nu determină o circulație transfrontalieră a capitalurilor, acest notar fiind remunerat în mod independent și separat de notarul stabilit în Belgia.
- 32 Astfel, din dispozițiile coroborate ale articolului 750 ter și ale articolului 800 din Codul fiscal general reiese că declarația de succesiune întocmită de notar în Franța într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal cuprinde bunurile mobile și imobile situate atât în Franța, cât și în străinătate, onorariile minimale ale notarului trebuind astfel, conform reglementării naționale, să fie calculate pe baza întregului activ brut al succesiunii. În plus, în cazul unei succesiuni transfrontaliere care cuprinde bunuri situate în Franța și în Belgia, articolul 10 litera a) din Convenția franco-belgiană prevede că fiecare dintre statele în cauză își păstrează dreptul de a calcula impozitul pe bunurile care sunt rezervate impozitării sale pe baza cotei medii care ar fi aplicabilă dacă s-ar ține seama de toate bunurile pe care legislația sa internă i-ar permite să le impoziteze.

- 33 Prin urmare, intervenția notarului în Franța în vederea întocmirii unei declarații de succesiune constituie o etapă necesară pentru a permite administrației fiscale franceze să calculeze impozitul pe succesiune, astfel încât modalitățile de calcul al onorariilor minimale ale acestui notar, precum și faptul că un moștenitor precum BC achită cheltuieli notariale în fiecare dintre statele membre în care se află bunurile care fac obiectul succesiunii sunt indisociabil legate de această succesiune și de caracterul transfrontalier al acesteia.
- 34 Este necesar să se arate, cu titlu suplimentar, că Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor (JO 2012, L 201, p. 107) nu este relevant în acest context, din moment ce, în conformitate cu articolul 1 alineatul (1) din acesta, nu se aplică în materie fiscală.
- 35 În consecință, o situație precum cea din litigiul principal ține de circulația capitalurilor, în sensul articolului 63 alineatul (1) TFUE.
- 36 În aceste condiții, este necesar să se examineze dacă o reglementare națională precum cea în discuție în litigiul principal constituie o restricție privind circulația capitalurilor în sensul articolului 63 alineatul (1) TFUE și, în cazul unui răspuns afirmativ, dacă o asemenea restricție este justificată.
- 37 În această privință, trebuie amintit că noțiunea de „restricție”, în sensul acestei dispoziții, include măsurile de stat care sunt de natură discriminatorie prin faptul că instituie, direct sau indirect, o diferență de tratament între circulația națională a capitalurilor și circulația transfrontalieră a capitalurilor, care nu corespunde unei diferențe obiective a situațiilor și care sunt, prin urmare, de natură să descurajeze persoanele fizice sau juridice din alte state membre sau din țări terțe să realizeze o circulație transfrontalieră a capitalurilor (Hotărârea din 30 aprilie 2025, Finanzamt für Großbetriebe, C-602/23, EU:C:2025:290, punctul 45).
- 38 Astfel, Curtea a statuat, în materia impozitelor pe succesiune, că o reglementare națională care introduce o asemenea diferență de tratament și care conduce la situația în care succesiunile care implică nerezidenți sau care cuprind bunuri situate într-un alt stat membru sunt supuse unei sarcini fiscale mai împovărătoare decât cea care grevează succesiunile care implică numai rezidenți sau care nu cuprind decât bunuri situate în statul membru de impunere și, prin urmare, care are ca efect diminuarea valorii succesiunii constituie o restricție privind libera circulație a capitalurilor interzisă prin articolul 63 alineatul (1) TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 iunie 2016, Feilen, C-123/15, EU:C:2016:496, punctul 19 și jurisprudența citată).
- 39 Reiese din jurisprudență că chiar și o reglementare națională care este aplicabilă în mod nediferențiat situațiilor naționale și situațiilor transfrontaliere poate constitui o restricție privind libera circulație a capitalurilor din moment ce are ca efect, de fapt, defavorizarea situațiilor transfrontaliere (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 aprilie 2025, Finanzamt für Großbetriebe, C-602/23, EU:C:2025:290, punctul 47 și jurisprudența citată).
- 40 Trebuie amintit de asemenea că, în lipsa unei armonizări la nivelul Uniunii, dezavantajele care pot decurge din exercitarea în paralel a competențelor fiscale ale unor diferite state membre, în măsura în care această exercitare nu este discriminatorie, nu constituie restricții privind libertățile de circulație. Curtea a precizat astfel, printre altele, că articolul 63 alineatul (1) TFUE nu vizează măsurile al căror unic efect este producerea unor costuri suplimentare pentru

circulația capitalurilor în cauză și care afectează în același mod circulația capitalurilor între statele membre și pe cele din interiorul unui stat membru (a se vedea prin analogie Hotărârea din 8 septembrie 2005, Mobistar și Belgacom Mobile, C-544/03 și C-545/03, EU:C:2005:518, punctul 31, precum și Hotărârea din 22 septembrie 2022, Admiral Gaming Network ș.a., C-475/20-C-482/20, EU:C:2022:714, punctul 43 și jurisprudența citată).

- 41 În speță, reglementarea franceză privind onorariile minimale ale notarilor în materie de declarații de succesiune nu introduce nicio diferență de tratament între situațiile pur interne și situațiile transfrontaliere, aceste onorarii minimale fiind calculate în toate cazurile pe baza întregului activ brut al succesiunii, indiferent de locul în care se află bunurile în cauză.
- 42 În plus, după cum se arată la punctul 31 din prezenta hotărâre, onorariile minimale ale notarilor nu fac parte, ca atare, din patrimoniul succesoral, ci constituie remunerația, considerată ca fiind în principiu justă și echitabilă, a prestării de servicii furnizate de notar în vederea întocmirii unei declarații de succesiune în raport cu activul brut total al succesiunii.
- 43 Este adevărat că un moștenitor precum BC poate, în cazul unei succesiuni transfrontaliere care implică bunuri situate atât în Franța, cât și în Belgia, să fie pus în situația să suporte o sarcină mai împovărătoare decât cea pe care ar fi suportat-o în cazul unei succesiuni pur interne ca urmare a faptului că trebuie să plătească și onorariile minimale ale unui notar stabilit în Belgia în vederea întocmirii unei astfel de declarații în acest din urmă stat membru.
- 44 Cu toate acestea, trebuie amintit, așa cum se arată la punctul 32 din prezenta hotărâre, că onorariile minimale ale notarului la serviciile căruia este obligat să recurgă în Franța sunt calculate pe baza activului brut total al succesiunii ca urmare a faptului că, în temeiul dreptului fiscal francez, declarația de succesiune întocmită de acest notar trebuie să stabilească activul respectiv pentru a permite administrației fiscale să calculeze taxele fiscale referitoare la succesiune, iar aceasta în temeiul articolului 10 litera a) din Convenția franco-belgiană.
- 45 În consecință, onorariile minimale pe care un moștenitor precum BC trebuie să le plătească unui notar stabilit în Franța în plus față de onorariile minimale pe care trebuie să le plătească notarului stabilit în Belgia trebuie considerate, în temeiul jurisprudenței amintite la punctul 40 din prezenta hotărâre, ca fiind dezavantaje, sub forma unor costuri suplimentare, care decurg din exercitarea în paralel a competențelor fiscale ale Republicii Franceze și ale Regatului Belgiei. Astfel, după cum reiese din cuprinsul punctelor 41 și 42 din prezenta hotărâre, această exercitare nu este discriminatorie, iar aceste costuri suplimentare afectează în același mod circulația capitalurilor între aceste două state membre și pe cele interne Republicii Franceze.
- 46 În aceste condiții, nu se poate considera că reglementarea națională în discuție în litigiul principal instituie o restricție privind libera circulație a capitalurilor interzisă de articolul 63 alineatul (1) TFUE.
- 47 Având în vedere ansamblul motivelor care precedă, este necesar să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolul 63 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că nu se opune reglementării unui stat membru în temeiul căreia onorariile minimale ale unui notar la serviciile căruia un moștenitor este obligat să recurgă, în anumite împrejurări, pentru a întocmi declarația de succesiune prevăzută în dreptul național se calculează pe baza întregului activ brut al succesiunii care cuprinde bunuri situate în acest stat membru și în alt stat membru, iar nu numai pe baza activului brut care corespunde doar bunurilor situate în primul stat membru, fără a fi luate

în considerare onorariile minimale plătite de moștenitor în schimbul declarației de succesiune întocmite de un notar în al doilea stat membru, calculate tot pe baza întregului activ brut al succesiunii.

Cu privire la a treia și la a patra întrebare

- 48 Având în vedere răspunsul dat la prima și la a doua întrebare, nu este necesar să se răspundă la a treia și la a patra întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 49 Întrucât, în raport cu părțile din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident apărut la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Articolul 63 alineatul (1) TFUE

trebuie interpretat în sensul că

nu se opune reglementării unui stat membru în temeiul căreia onorariile minimale ale unui notar la serviciile căruia un moștenitor este obligat să recurgă, în anumite împrejurări, pentru a întocmi declarația de succesiune prevăzută în dreptul național se calculează pe baza întregului activ brut al succesiunii care cuprinde bunuri situate în acest stat membru și în alt stat membru, iar nu numai pe baza activului brut care corespunde doar bunurilor situate în primul stat membru, fără a fi luate în considerare onorariile minimale plătite de moștenitor în schimbul declarației de succesiune întocmite de un notar în al doilea stat membru, calculate tot pe baza întregului activ brut al succesiunii.

Semnături